

NÓGRÁD MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA

JAVASLATTEVŐ FÁZIS

MUNKAKÖZI EGYEZTETÉSI DOKUMENTUM

2013. január 15.

TARTALOMJEGYZÉK

1. Vezetői összefoglaló	3
2. Jövőkép.....	5
3. Célrendszer bemutatása.....	6
3.1. Nógrád megye fejlesztésének átfogó céljai	8
3.2. Nógrád megye fejlesztésének stratégiai céljai.....	8
4. A célrendszer koherencia vizsgálata.....	19
4.1. Belső koherencia vizsgálat	19
4.2. Külső koherencia vizsgálat	19
5. Térhasználati elvek	22
5.1. A megye stratégiai térstruktúrája	23
6. A fejlesztés eszköz és intézményrendszere.....	25
6.1. Javasolt prioritások	25
6.2. Felelősség és intézményrendszer - A koncepció üzenetei.....	25
7. Tervezési folyamat, társadalmasítás és legitimáció	29

1. Vezetői összefoglaló

A megyei önkormányzatoknak, mint a fejlesztéspolitika területi szintjének egyik fő feladata a 2014-2020-as Európai Unió fejlesztési ciklusra való felkészülés keretében a megyei területfejlesztési koncepció megalkotása. Ennek folyamata Nógrád megyében 2012. áprilisban elkezdődött.

A Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlésének Területfejlesztési Bizottsága a 2012. október 30-ai ülésén tárgyalta Nógrád Megye Területfejlesztési Koncepciója **helyzetfeltáró munkaanyagát**, majd a testület a 81/2012. (XI. 22.) Kgy. határozata 2. pontjában foglaltak alapján kinyilvánította, hogy a koncepció addig elkészült helyzetfeltáró munkaanyaga a további tervezés alapjául szolgálhat. A javaslattevő fázis jelen munkaanyagának szerkesztése 2013. április 30-án lezárul, és megnyílik a 45 napos társadalmi vita időszaka.

Jelen dokumentum bemutatja Nógrád megye jövőképét, a jövőkép elérése érdekében felállított célrendszert, illetve azokat a prioritásokat, amelyek az Európa 2020 stratégiával és az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepcióval összhangot biztosítva kirajzolják a megye fejlesztési programjait 2014-2020 között.

Nógrád megye fejlesztésének átfogó célja, hogy a gazdaság élénkítése, a meglévő természeti potenciálok kihasználása és a helyi társadalom aktivizálása által 2030-ra megálljon a leszakadás folyamata Magyarország más térségeihez viszonyítva, és előtérbe kerüljenek olyan új fejlődési lehetőségek, amelyek hosszú távon a megyét vonzó térséggé teszik mind a lakosság, mind a vállalkozások számára. Az általános célok között – a gazdaságra, a társadalomra és az életterre fókuszálva – három cél jelenik meg:

- FEJLŐDŐ GAZDASÁG
- AKTÍV, KREATÍV, EGYÜTTMŰKÖDŐ TÁRSADALOM
- MARASZTALÓ ÉLETTÉR

A jövőkép és az átfogó célok meghatározását követően került sor a stratégiai célok megfogalmazására, melyek specifikus, horizontális és területi célokként jelennek meg.

A fejlődő gazdaság alapjait az élénkülő vállalkozási kedv, a hagyományos ágazatok bővítése, illetve a tudásalapú és kreatív ágazatok meghonosítása teremtheti meg. Mindemellett elmaradhatatlan a megye innovációs potenciáljának megerősítése. A vidéki gazdaság fejlesztése nagy tartalékokat tud megmozgatni a foglalkoztatásban, és javíthatja a város és vidék együttműködését.

A társadalmi program középpontjában a szegénység elleni küzdelem, és a társadalom aktivizálása áll. Javítani kell a tudáshoz való hozzáférés esélyét, a piachoz igazítani a kompetenciákat, a szakmai ismereteket. Megoldásokat kell találni a fiatalok elvándorlásának megakadályozására.

A marasztaló élettér célkitűzés megnevezésében jól összefogja azokat a tényezőket, amelyek a lakosságmegtartó erőt befolyásolják. Elengedhetetlen a közlekedési hálózat fejlesztése mind a közút, mind a vasút tekintetében. Javításra szorul a városi, kisvárosi környezet és szolgáltatás rendszere, a katasztrófák veszélyeit csökkenteni képes környezetbiztonsági elemek. Az intézményi struktúrában is léteznek egyenlőtlenségek, amelyek megszüntetésének folytatódnia szükséges.

A koncepció horizontális célkitűzései az Európa 2020 stratégia tematikus célkitűzéseivel illeszkednek.

A területi struktúra vizsgálatát követően a területi céloknál – a megye kicsi mérete miatt – mindössze két térség jelenik meg: Kelet-Nógrád és Nyugat-Nógrád. A preferált beruházásokat illetően mindkét térségben kiemelt a zöld- és barnamezős iparterület fejlesztés, míg a társadalmi céloknál keleten inkább a

szegénység kezelése jelent kihívást, nyugaton pedig az odakoncentrálnódó iparvállalatok által elvárt kompetenciák fejlesztése. A vidéki térségek fejlesztési céljait a LEADER csoportok által készített Helyi Vidékfejlesztési Stratégiák határozzák meg.

A munkaanyagban található koherencia vizsgálat a koncepció célrendszerét összeveti a Növekedési Terv, az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció, valamint az Országos Területrendezési Terv célkitűzéseivel. A térhasználati elvek horizontális tekintetben határozzák meg azokat a tényezőket, amelyeket az infrastrukturális fejlesztéseknél figyelembe venni szükséges.

A dokumentum üzeneteket fogalmaz meg a Kormánynak, egyes szakpolitikáknak, illetve megyei szereplőknek. A bennük felvetett lényegi kérdések határozzák meg azt, hogy a jövőben Nógrád megye fejlesztési programja mennyiben tud illeszkedni az egyes Operatív Programokhoz és stratégiai dokumentumokhoz. A helyi gazdaság és civil szervezetek számára megfogalmazott üzenetek a koncepció tervezésében szorgalmazznak együttműködést.

A társadalmasítás folyamata megkezdődhet, amelynek során a koncepció készítésért felelős megyei önkormányzat vezetői és szakmai partnerei a megye minden járásában és városában konzultációkat folytatnak a helyi állami, gazdasági és civil szereplőkkel. A helyi médiában kommunikációs kampány indul a koncepció megismertetése érdekében. A Nógrád megye jövőjét meghatározó **dokumentum minden megyei polgár számára nyitott, elérhető a www.nograd.hu honlapon**. Várjuk a térségük jövőbeli sorsa iránt elkötelezett, tenni akaró emberek, szervezetek véleményét!

2. Jövőkép

VERSENYKÉPES, VONZÓ NÓGRÁD

Nógrád Magyarország varázslatos világa, zöldellő erdeivel, dombjaival, hegyeivel, értékeit tisztelő, hagyományait ápoló, dolgozó lakóival. Ez a vidék – a jelentős ipari és agrárfejlődés, a gazdaság strukturális változásai közepette is - megőrizte barátságos arculatát, vonzó tájait, ahová évente százezernyi vendég – köztük mind több külföldi – érkezik, és érzi jól magát meghitt miliójában.

A megyét képletesen befogó – a helyi lakosság foglalkoztatását döntően biztosító – „nógrádi patkó” ipari övezetekkel tarkított keleti és nyugati szarai egy sajátos életérzést biztosító, meghitt „zöld életteret” fognak közre, ahol tiszta a levegő, bőséggel terem az egészséges élelmiszer, elegendő a tiszta és egészséges ivóvíz. A települések többségében jól hasznosul a helyben termelt „zöld” energia.

A megye nyugati részében, a 2. sz. és a 22. sz. utak mentén kiteljesednek a korszerű járműipari, elektronikai és egyéb beszállító vállalkozások. A térség keleti ívén a 21. sz. gyorsforgalmi útra települő észak-déli új ipari övezet munkaintenzív feldolgozó üzemeket, északabbra megújuló fém-, üveg- és energetikai gyártórendszereket, betelepült szolgáltató egységeket foglal magában. A vállalkozások gyakorlatában a hatékony erőforrás-gazdálkodás és a környezetvédelem egyaránt nagy figyelmet kap. A gazdasági tevékenységekben növekvő a megújuló energiaforrások hasznosítására koncentráció, korszerű környezetipar részesedése.

Az ipari és szolgáltató munkahelyekkel bíró „patkó” által közrefogott területen újraéled és ismét honos az élelmiszernövények és gyümölcsök termelése, helyi feldolgozása és értékesítése. A vidék völgyeiben víztározók sokasága fogja meg a Cserhát és a Börzsöny korábban elfutó vizeit, gyarapítva ezzel az újra felismert értékkel az egész megyét. Hasonlóan tudatos intézkedések sora segíti a klímaváltozáshoz való alkalmazkodást, kísérő jelenségei és kockázatai kezelését. Az energiatakarékos házakban lakó családok természetes gazdálkodással és környezetbarát életmóddal járulnak hozzá a fenntartható fejlődés feltételeinek biztosításához

A foglalkoztatás bővülését segítő munkaerő mobilitás északon a szlovákiai Losoncig terjed, amelynek következtében egy gazdaságilag fejlődő határmenti térség alakul ki. A lakótér-munkahely kapcsolatot a megye nyugati szélén a közúti, míg a keleti részén a négy-sávos 21. sz. út és a korszerű vasútvonal teremti meg. A fővárosi gyorsvasúti kapcsolat primátusa mellett elsősorban a hivatásforgalmat szolgálja a Pásztó–Salgótarján–Füleke–Losonc helyi érdekű vasút. A megye kelet-nyugati kapcsolatait a megújult térségi elérési utak biztosítják, általuk megvalósul a helyi, megyei és tranzit célú fenntartható közlekedés is.

A céltudatos megyei területfejlesztés eredményeként esély nyílik a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű népesség beilleszkedésének és integrációjának előmozdítására, kulturális felemelkedésére. A gazdaság és társadalom sokoldalú fejlesztésének és fenntartható fejlődésének lehetőségét a kulcsfontosságú infrastrukturális beruházások nyomán, elsősorban az infokommunikációs technológiák széles körű, innovációt segítő alkalmazása biztosítja.

A nógrádi identitását őrző lakosság többsége felelősen gondolkodó ember. Rátermetett tagjai az önellátást és a térség gazdasági fejlődését is szem előtt tartva életképes kistermelő és szolgáltató vállalkozásokat indítanak és működtetnek. A természeti és épített környezet védelmében, a kulturális értékek őrzésében, a hagyományok ápolásában agilis civil szervezetek – az önkormányzatok és a vállalkozói szféra támogatását bírva – jeleskednek. A helyi társadalom tagjai mindinkább részt vesznek az életüket meghatározó döntési folyamatokban, programok kidolgozásában és megvalósításában.

3. Célrendszer bemutatása

A célrendszer meghatározásához kiindulásként a 2012-ben elkészült helyzetelemzés szolgált. Ez a fejezet tárta fel a Nógrád megye fejlődését leginkább akadályozó tényezőket:

- alacsony vállalkozói aktivitás és a vállalkozások gyenge foglalkoztatási, fejlesztési képessége
- beruházások fogadására kész iparterületek szűkössége
- alacsony hozzáadott értékkel működő hagyományos ipar, emellett a korszerű ágazatok alulreprezentáltsága
- rendkívül szerény innovációs potenciál
- foglalkoztatók hiánya a vidéki térségekben, természeti erőforrások alacsony kihasználtsága
- depressziós, elszegényedő társadalom
- a megye, mint élettér alacsony vonzereje, hiányos, és esetenként méltatlan infrastruktúra állapotok.

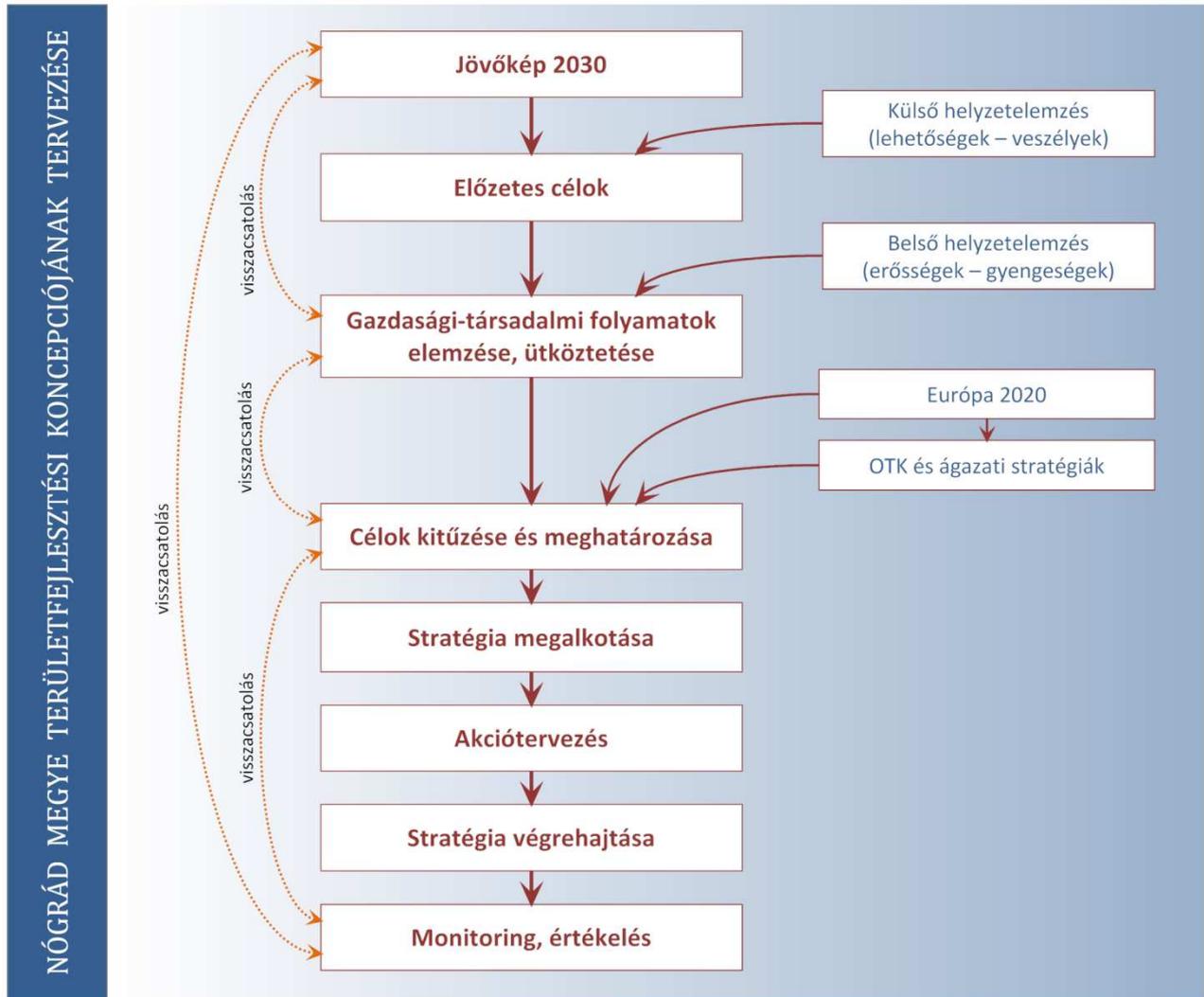
A koncepcióalkotás és későbbi programozás célja, hogy ezekre a fő problémákra adjon válaszokat, olyan programjavaslatokat fogalmazzon meg, amelyek – jól megragadva a fejlesztési potenciálokat – megállítják Nógrád megye leszakadását.

A tervezési munka a 2030-ig szóló jövőkép megalkotását követően az előzetes célkitűzések meghatározásával folytatódott. A SWOT elemzés „lehetőségek” és „veszélyek” részei alapján előzetes célként fogalmazódott meg, hogy Nógrád megyét rá kell fűzni a globális folyamatokra, hiszen - látva a szélesebb dimenzióban megjelenő trendeket - természeti értékei, vízkincse, tiszta környezete hosszú távon fel fog értékelődni. A kulcsfontosságú gazdaságélénkítés mellett jelentős figyelmet kell fordítani a társadalmi depresszió és problémák kezelésére, mert az elszegényedés és elnéptelenedés folyamata fokozódó erővel húzza vissza a jövedelemtermelő képességet, akadályozva a felzárkózást.

Az „erősségek” és „gyengeségek” vizsgálata kijelölte azokat a területeket, amelyek fejlesztési potenciált hordoznak, illetve amelyek megerősítést igényelnek. Ezek elemzésével, lehetséges hatásainak mérlegelésével születtek meg a koncepció célkitűzései. Azok meghatározásához fontos volt a keretet adó stratégiai dokumentumok, így az Európa 2020 stratégia, a társadalmisításra bocsátott Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció, a Növekedési Terv célrendszerének megismerése, a szükséges illeszkedések biztosítása. A megyei tervezéssel párhuzamosan készült számos olyan ágazati stratégiai dokumentum, amelyekkel szintén meg kellett teremteni az összhangot.

Nógrád megye területfejlesztési koncepciójának eddigi és várható tervezési folyamatait összefoglalóan az **1. sz. ábra** szemlélteti.

1. ábra:

3.1. Nógrád megye fejlesztésének átfogó céljai

Nógrád megye fejlesztésének átfogó célja, hogy a gazdaság élénkítése, a meglévő természeti potenciálok kihasználása és a helyi társadalom aktivizálása által 2030-ra megálljon a leszakadás folyamata Magyarország más térségeihez viszonyítva, és előtérbe kerüljenek olyan új fejlődési lehetőségek, amelyek hosszú távon a megyét vonzó térséggé teszik mind a lakosság, mind a vállalkozások számára.

- A megyék rangsorában szinte minden mutatójában leggyengébb teljesítményt nyújtó gazdaság álljon fejlődő pályára. Fokozódjon a vállalkozói aktivitás, a kis- és középvállalkozások versenyképessége és foglalkoztatás bővítési potenciálja. A térség gazdasági profilját adó, hagyományokkal rendelkező ágazatok fejlesztéseiknek köszönhetően legyenek képesek megfelelni a világgazdasági kihívásoknak, emellett jelenjenek meg a gazdasági fejlődésnek lendületet adó tudás alapú, kreatív ágazatok. Növekedjen a vidék foglalkoztatási képessége, használjuk ki erőteljesebben természeti erőforrásainkat, egyedi, palóc hagyományainkat, történeti, kulturális értékeinket. → **FEJLŐDŐ GAZDASÁG**
- Fokozódjon a társadalom aktivitása, amely elengedhetetlen a foglalkoztatottság növeléséhez. Enyhüljön a fejlődést akadályozó társadalmi depresszió, a mélyszegénységben élők kilátástalansága. A periférián élők is növekvő eséllyel férjenek hozzá a tudáshoz. A megújulási, innovációs képesség növelése érdekében fokozódjon a társadalom kreativitása, együttműködési készsége. Javuljanak az emberek munkához jutási esélyei azáltal, hogy a munkaerőpiacon eladható tudáshoz és kompetenciákhoz jutnak. Nógrád megye semmi esetre sem lehet fehér folt Magyarország felsőoktatási térképén. → **AKTÍV, KREATÍV, EGYÜTTMŰKÖDŐ TÁRSADALOM**
- Nógrád megye legyen olyan élettér, amelyet az itt élőknek nem érdemes elhagyni. Szolgálja a családok, vállalkozások, szervezetek kényelmét kiegyenlített, korszerű intézményrendszer, javuló közlekedési hálózat, biztonságos, egészséges környezet. Nógrád legyen vonzó azok számára is, akik zsúfolt nagyváros és agglomeráció helyett varázslatos tájra, természet közeli, emberléptékű lakóterre vágnak. Legyen Nógrád mindemellett a Budapest közelében élők számára egy kiváló rekreációs övezet. → **MARASZTALÓ ÉLETTÉR**

3.2. Nógrád megye fejlesztésének stratégiai céljai

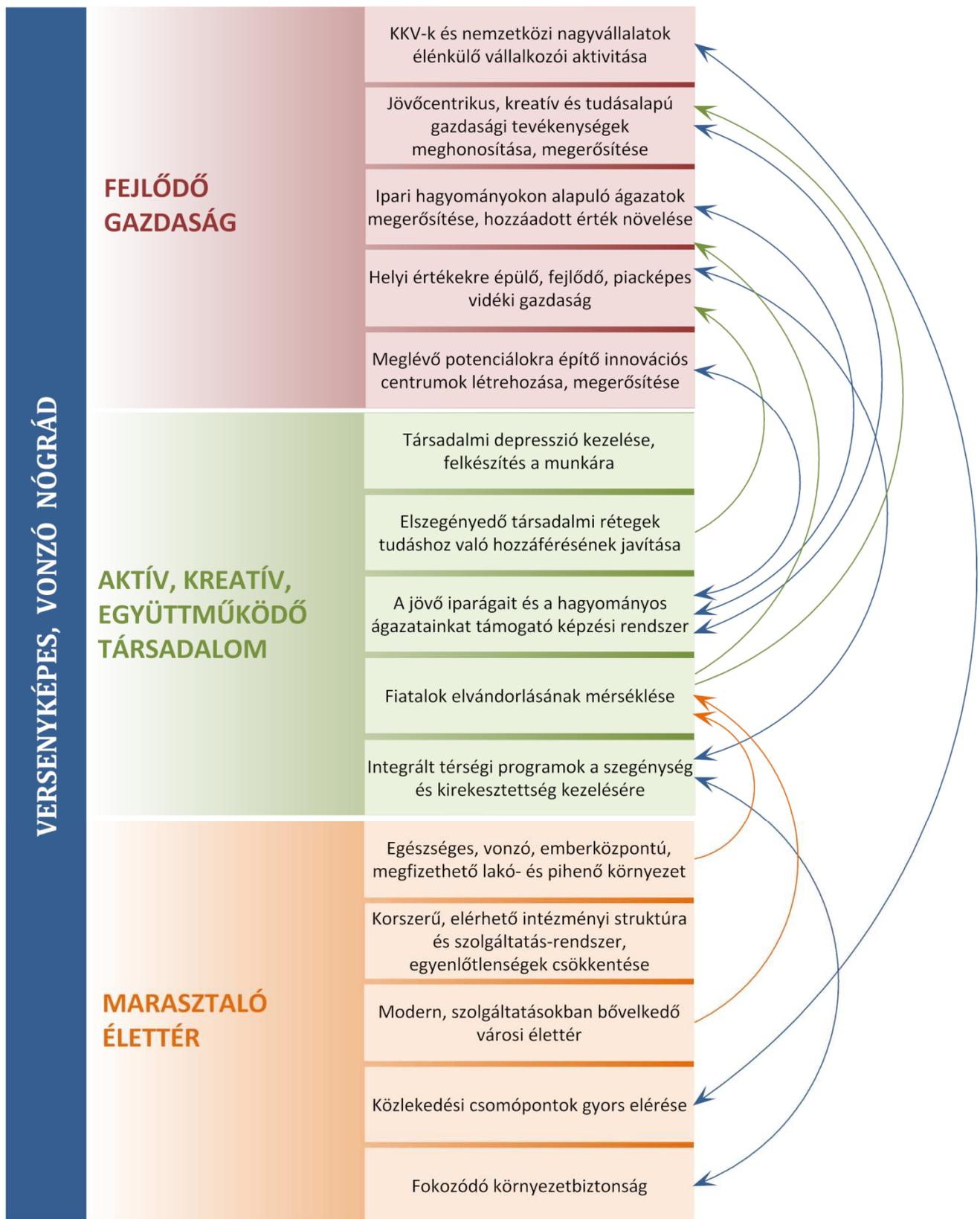
A jövőkép és az átfogó célok meghatározását követően került sor a stratégiai célok megfogalmazására, melyek specifikus, horizontális és területi célokként jelennek meg.

A specifikus célok meghatározása során szem előtt tartottuk, hogy olyan célkitűzések legyenek, amelyek:

- megfelelő eredményességet és hatékonyságot biztosítanak a bevonni kívánt források hasznosulásában
- mozgósítják a meglévő erőforrásokat
- többségükben a gazdaságfejlesztésre fókuszálnak
- együtt komplex programok kereteit adhatják meg a szinergiák feltárását követően.

A **specifikus célkitűzések** összeállításánál a célfa módszert alkalmaztuk a helyzetfelmérésben feltárt problémák rendszere alapján. A célfa három ágát az átfogó célok alkotják. A specifikus célokat, és hatásukat egymásra, illetve az általános célok megvalósítására a **2. sz. ábra** szemlélteti.

2. ábra:

FEJLŐDŐ GAZDASÁG

KKV-k és nemzetközi nagyvállalatok élénkülő vállalkozói aktivitása

A gazdaság élénküléséhez elengedhetetlen, hogy növekedjen a működő vállalkozások száma, melyben kiemelt helyen a kis- és középvállalkozások állnak. A nagyobb foglalkoztatási képességgel bíró nagyvállalati szféra bővülése a munkahelyteremtés szempontjából szintén szükségszerű. Ebben a kategóriában Nógrád továbbra sem a több ezer főt foglalkoztató megavállalatokat képes vonzani. Mindemellett a meglévő, versenyképes vállalkozások fejlesztései, bővülő kapacitásai képeznek belső, mozgósítható tartalékokat a gazdaság fejlődése érdekében.

Jövőcentrikus, kreatív és tudásalapú gazdasági tevékenységek meghonosítása, megerősítése

Egy térség jövőjét meghatározza, hogy mennyiben tud rácsatlakozni a globális folyamatokra. A fenntartható gazdasági fejlődés záloga, hogy jelen legyenek olyan ágazatok, amelyeknek a jövőben dinamikus, fenntartható bővülése várható. A jövő kihívásaira adandó válaszok kapacitásainak Nógrád megyében is létre kell jönniük, megerősödniük. Le kell számolni azzal a torz képpel, hogy a megye, legfőképpen Kelet-Nógrád gazdasága a letűnt bányászat és nagyipar még fennmaradt bázisain „vegetál”. A szolgáltató központok betelepítéséhez gazdag ingatlan és humán erőforrás áll rendelkezésre, kiemelten a pénzügyek területén.

Ipari hagyományokon alapuló ágazatok megerősítése, hozzáadott érték növelése

Növelni kell a megyében hagyományokkal rendelkező ágazatok – elsősorban fémipar és fémfeldolgozás, gépipar és üvegipar – versenyképességét. Technológia és termékfejlesztéssel, a piacra jutás segítségével el kell érni, hogy többszörös közvetítő csatornák helyett az érintett KKV-k közvetlen megrendelésekhez jussanak, és növekedjen a hozzáadott érték. Szükséges továbbá a menedzsment kapacitások megerősítése, illetve az innovációs eredmények alkalmazásának fokozása e célok érdekében.

Helyi értékekre épülő, fejlődő, piacképes vidéki gazdaság

A vidék lakosságmegtartó erejét elsősorban az képes fokozni, ha az ott élők helyben munkát találnak. Fel kell tárni azokat a helyi értékeket – mezőgazdasági termékeket, ásványkincseket, vízkészletet, Nógrádikumokat, egyéb természeti értékeket - amelyek megalapozhatják a helyi gazdaságfejlesztést a feldolgozás és piacra vitel feltételeinek megteremtésével. E célok mentén erősödni kell a város-vidék kapcsolatoknak is.

Meglévő potenciálokra építő innovációs centrumok létrehozása, megerősítése

Nógrád megye innovációs potenciáljának javításához elengedhetetlen feltétel, hogy létrejöjjenek azok a centrumok, amelyek képesek a meglévő tudást koncentrálni, együttműködésekben keresztül tovább fejleszteni és a vállalkozások számára elérhetővé, felhasználhatóvá tenni. Kapacitások szükségesek másrészt a gazdasági szervezetek fejlesztési igényeinek generálásához, becsatornázásához és kielégítéséhez. Mindemellett az innovációs centrumok bázisai lehetnek a magasan képzett fiatalok jövőbeli foglalkoztatásának. Lehetséges potenciálként jelennek meg: az energetika, a járműipar, a gépipar és az agrárszektor.

AKTÍV, KREATÍV, EGYÜTTMŰKÖDŐ TÁRSADALOM

Társadalmi depresszió kezelése, felkészülés a munkára

A kilátástalan helyzetben, mélyszegénységben élő emberek megfelelő felkészítés nélkül nem képesek sikeresen megjelenni a munkaerőpiacon, még közmunkásként sem. Nógrád megyében léteznek kis méretekben jó modellek arra, hogyan kell személyre szabott és csoportos segítségnyújtással ezeknek az embereknek önbizalmat, reményt, kompetenciát adni az életük megváltoztatásához. A felkészítő fázist

követheti további képzés vagy munkakeresés. Ezeknek a jó gyakorlatoknak az elterjesztése, kiszélesítése jelenik meg a célkitűzés mögött.

Elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáféréseinek javítása

Egy ember számára már a korai nevelés szakaszától meghatározóvá válik, hogy a tanulás kérdéséhez hogyan viszonyul. Az iskolai lemorzsolódás csökkentése biztosítja a periférián élő embereknek a szegénység és a társadalmi kirekesztés veszélyével fenyegető helyzetükből való kiemelkedést. Meg kell találni az eszközöket és módszereket arra, hogy a tudásszint növelésén keresztül Nógrád megyében képesek legyünk sok embert a szegénységi örvényből kihúzni.

A jövő iparágait és a hagyományos ágazatainkat támogató képzési rendszer

Nem csak megye specifikus, hanem országos problémára kell választ adni a szakképzési rendszernek a megújításával, rugalmasabbá tételével, piaci viszonyoknak való megfeleltetésével. El kell érni, hogy a lehető legtöbb ember el tudjon helyezkedni a megszerzett tudásával, szakmájával, és a képzésére szánt befektetést ne vigye más térségbe vagy külföldre. A képzési, szakképzési rendszer megújításában előnyt kell élvezniük a kiemelt megyei iparágaknak, a helyi gazdaságfejlesztés irányainak és a kreativitás fokozásának.

Fiatalok elvándorlásának mérséklése

A gazdaság, a társadalom megújulása esélytelen akkor, ha egy térség nem tudja megtartani a jól kvalifikált, nyelveket beszélő aktív fiatalokat. Az erre a célra alkalmazható módszer térségenként eltérő lehet, viszont már sürgető, hogy legalább településeken vagy mikrotérségekben szervezeten meginduljanak ilyen programok. Szükségünk van jó gyakorlatok, modellek átvételére, kidolgozására, amelyek a megye minél nagyobb részére kiterjeszthetők.

Integrált térségi programok a szegénység és kirekesztettség kezelésére

Nógrád megye társadalmi térképe a lakossági jövedelmek tekintetében mozaikos jelleget rajzol ki. Léteznek jobb helyzetben lévő kisvárosok és várostérségek, de rendkívül alacsony életszínvonalat képviselő aprófalvas településcsoportok is. A szegénység és kirekesztettség kezelése térségenként eltérő kezelést kívánhat meg, ugyanakkor létezik már rá jó példa a megyében. Cél ezeknek a kidolgozása vagy átvétele, elterjesztése a leghátrányosabb helyzetű társadalmi csoportok felemelése, integrációja érdekében.

MARASZTALÓ ÉLETTÉR

Egészséges, vonzó, emberközpontú, megfizethető lakó- és pihenő környezet

Fontos, hogy a Nógrádban élő vagy kikapcsolódó emberek egy kellemes, tiszta környezetben komfortosan és biztonságban érezhessék magukat. Feltétele ez a nyugodt családi létnek, az egészséges életnek, a kellemes pihenésnek, illetve közvetetten a gazdasági aktivitásnak is. Festői kis falvainkba nem telepednek be a családok, ha elmarad az informatikai hálózatok fejlesztése, illetve nem fog fellendülni a turizmus, amíg az attrakciók környezete nem lesz rendezett és biztonságos.

Korszerű, elérhető intézményi struktúra és szolgáltatás-rendszer, egyenlőtlenségek csökkentése

A lakosság fogyásának megállításában kétségtelen szerepe van a fejlett intézményi struktúrának, a szolgáltatások gyors elérésének. A 2007-2013 időszakban számos olyan közintézménynek nem jutott fejlesztési forrás, ahol kapacitáshiány mutatkozik, vagy új módszert, technológiát kívántak bevezetni. A kapacitáshiányokkal bíró, korszerűtlen intézmények fejlesztése, vagy a jelentős vonzeróval bíró településeken új kapacitások létrehozása 2014-2020 között nem maradhat el.

Modern, szolgáltatásokban bővelkedő városi élettér

A lakosság elvándorlása nem csak a vidéki térségre, hanem városainkra is jellemző. Az ott lakó középréteg is számos szolgáltatásért gyakran utazik a fővárosba. Folytatódnia kell a városok és várostérségek megújításának, amely együtt jár a vállalkozói környezet javulásával és a társadalom szervezettségének fokozódásával is.

Közlekedési csomópontok gyors elérése

Hiába fejlett a Nógrád megye körüli közlekedési csomópont hálózat, azok elérése a megye legtöbb részéről körülményes, vagy méltatlan állapotokat tükröz. A Hatvan-Salgótarján vasútvonal rekonstrukciója elengedhetetlen, illetve bekapcsolási lehetőséget is kínál a várostérségi közösség közlekedésbe. A 21. sz. főút kiszélesítésének be kell fejeződnie, az alsórendű úthálózat felújítását és bővítését pedig feltétlen folytatni szükséges. A munkába járás biztonságát és az ökoturizmust új kerékpárutaknak kell szolgálni.

Fokozódó környezetbiztonság

A marasztaló élettérrel szemben fontos elvárás, hogy ne hordozza magában katasztrófák veszélyét, a tájkép, a természet sérüléseit. Hosszú távon biztosított legyen olyan fontos életfeltétel, mint az egészséges víz, melynek szűkössége az egyik legnagyobb globális kihívás. A környezetbiztonság fokozása ezért a védekezésen túl olyan célt is magában foglal, amely a megye lakosságának hosszú távú életfeltételeit hivatott biztosítani a föld és víz megfelelő hasznosítása által.

A **területi célok** meghatározásánál nem hagyhatjuk figyelmen kívül Nógrád megye kis méretét. Ha a gazdaság, illetve különösen társadalom helyzetét vizsgáljuk (ld. helyzetelemzés), alapvetően két terület rajzolódik ki: Kelet-Nógrád és Nyugat-Nógrád. A gazdasági mutatók összességében ugyan nem mutatnak jelentős eltéréseket, de a gazdaság szerkezete mégis különböző. A gazdaság és az export motorját a Nyugat-Nógrádban működő multinacionális vállalatok adják, míg a hagyományos ágazatok és a belőlük kinőtt KKV-k Kelet-Nógrádban működnek. A fentiek alapján két területi program került meghatározásra, melyek középpontjában a gazdaság és az ipar fejlesztése áll. A területi célokat a **3. sz. ábra** jeleníti meg.

Kelet-Nógrád felzárkóztatása, újraiparosítása

Salgótarján és térsége a vállalatok árbevétele és export teljesítménye alapján elveszítette ipari központ szerepét, mindemellett a megyében a munkanélküliség mértéke a keleti részen a magasabb. A foglalkoztatási gondok enyhítésének egyetlen hatékony eszköze az iparfejlesztés lehet, melynek legnagyobb akadályát a nagyméretű, infrastruktúrával ellátott iparterületek hiánya jelenti. Új, zöldmezős területek feltárása és fejlesztése mellett a KKV-k számára a gazdaságfejlesztésbe bevonhatóvá kell tenni a városképet romboló barnamezős területeket. Ezek a célok szorosan összefüggnek a városok és térségük fejlesztésével, kiemelten a Salgótarjánban megvalósítandó integrált területi beruházással.

A foglalkoztatás bővítéshez a térségre szükséges fókuszálni a társadalmi célok között szereplő, munka világra felkészítő programokat.

Nyugat-Nógrád gazdaság- és iparfejlesztése

A gazdaságfejlesztés a megye teljes területén prioritást élvez, hiszen ez a kulcstényezője Nógrád megye felemelkedésének. Az ipari parkok telítettsége miatt a zöldmezős iparterület-fejlesztés Nyugat-Nógrádban sem maradhat el, és várhatóan itt könnyebb lesz fejlesztésbe vonható alkalmas területeket feltárni. A veszteségtermelő barnamezős területek ugyan kisebb mennyiségben, de ebben a térségben is jelen vannak, és mind városfejlesztési, mind gazdaságfejlesztési szempontból szükséges a fejlesztésükkel számolni.

Nyugat-Nógrádban a kisvárosi életminőség nem minden tekintetben feleltethető meg a jelen lévő multinacionális vállalatok igényeinek. Ez az egyik oka annak, hogy a vállalatok menedzsmentje döntően

nem helyi, hanem Pest megyéből ingáznak. Az értelmiség térségbe vonzásához szükség van életminőséget javító szolgáltatás fejlesztésre, ami különösen jellemző Rétság városára.

A helyi humán kapacitások hatékonyabb kihasználásához elsősorban a menedzsment és nyelvi kompetenciák fejlesztésére, megerősítésére van szüksége a multinacionális vállalatoknak.

3. ábra:

A területi programok másik kategóriájába a két megyei főút által kirajzolt patkón (ld. 5.1. fejezet) kívül eső **vidéki térség** tartozik. Helyi fejlesztési programjait az ott működő LEADER csoportok készülő Helyi Vidékfejlesztési Stratégiái határozzák meg.

A **horizontális célok** a teljes célrendszert és fejlesztési programot átszövik. Meghatározásuknál az Európa 2020 stratégia tematikus célrendszerét vettük alapul, és zárójelben jelöltük is annak számát.

- foglalkoztatás előmozdítása (8)
- hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű népesség társadalmi, gazdasági felemelkedésének és beilleszkedésének előmozdítása (9)
- az infokommunikációs technológiák (IT) minőségének, használatának, és hozzáféréseinek előmozdítása (2)
- egészséges ételmező, tiszta ivóvíz és helyi energiaellátás környezetkímélő biztosítása
- a klímaváltozáshoz történő alkalmazkodás, kockázatkezelés (5)
- a környezet védelme, a hatékony erőforrás-felhasználás elősegítése (6)
- a fenntartható közlekedés támogatása, szűk keresztmetszetek felszámolása kulcsfontosságú infrastrukturális hálózatokban (7)

Az Európa 2020 tematikus céljai egyikének sem feleltethető meg az egészséges ételkészítés, tiszta ivóvíz és helyi energiaellátás környezetkímélő biztosításának célja, ugyanakkor a megyei jövőképnek ez egy olyan meghatározó eleme, amelyet a fejlesztési program készítése során folyamatosan szem előtt kell tartani.

A javaslattevő fázis munkája során a tervezésben résztvevő szakértők a specifikus, területi és horizontális célok meghatározásán túl javaslatokat tettek beavatkozásokra is, amelyek integrált programokká formálhatók, vagy maguk is programot képeznek, és segítik a koncepció, illetve az azt követően készülő fejlesztési program közötti tervezési „rés” kitöltését. Az alábbi, **1. sz. táblázat**ban megjelenő összefoglaló célfa struktúra már ezeket a beavatkozásokat, programjavaslatokat is tartalmazza.

JÖVŐKÉP	VERSENYKÉPES, VONZÓ NÓGRÁD						
ÁTFOGÓ CÉLOK		1. FEJLŐDŐ GAZDASÁG		2. AKTÍV, KREATÍV, EGYÜTTMŰKÖDŐ TÁRSADALOM		3. MARASZTALÓ ÉLETTÉR	
STRATÉGIAI CÉLOK/ PROGRAMOK/ AKCIÓK	CÉLOK	BEAVATKOZÁSOK	CÉLOK	BEAVATKOZÁSOK	CÉLOK	BEAVATKOZÁSOK	
KKV-k és nemzetközi nagyvállalatok élénkülő vállalkozói aktivitása		<ul style="list-style-type: none"> „Vállalkozógyár” – komplex megyei vállalkozás-élénkítési, vállalkozásfejlesztési program új proaktív befektetés ösztönzési program helyi gazdaságélénkítési kapacitásfejlesztés 	Társadalmi depresszió kezelése, felkészítés a munkára	<ul style="list-style-type: none"> önfenntartást segítő helyi kezdeményezési programok (LEADER, CLLD) szociális szövetkezetek, vállalkozások létrehozásának ösztönzése a társadalom peremére szorultak integrációja átfogó térségi szintű programokkal 	Egészséges, vonzó, emberközpontú lakó- és pihenő környezet	<ul style="list-style-type: none"> nagysebességű informatikai hálózatok kiépítése kiemelt műemlékek fenntartható hasznosításának elősegítése turisztikai attrakciók környezetének vonzóvá tétele komplex térségfejlesztési programokat támogató településfejlesztési akciók szociális település-rehabilitáció lakásállomány energiahatékonyságának növelése öko-szemléletet erősítő kisprogramok turisztikai vonzerők fenntartható fejlesztése 	
Jövő centrikus, kreatív és tudásalapú gazdasági tevékenységek meghonosítása, megerősítése		<ul style="list-style-type: none"> egészségipar fejlesztése szolgáltató szektor fejlesztése, szolgáltatói központok kialakítása energetika és környezetipar fejlesztése beszállító ipar kapacitásbővítése IKT termék- és szolgáltatás- 	Elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáféréseinek javítása	<ul style="list-style-type: none"> bentlakásos intézmények fejlesztése az iskola előkészítéstől a középiskoláig („Esély Campus” Program) új típusú, a munkahelyi integrálásra orientált felnőttképzési programok elindítása 	Korszerű, elérhető intézményi struktúra és szolgáltatásrendszer, egyenlőtlenségek csökkentése	<ul style="list-style-type: none"> energiahatékonyság és megújuló energia alkalmazásának támogatása az intézményekben fenntartható nevelési, oktatási, szociális és egészségügyi intézményfejlesztés 	

	<p>fejlesztés</p> <ul style="list-style-type: none"> • hulladék-hasznosítás 				
<p>Helyi értékekre épülő, fejlődő, piacképes vidéki gazdaság</p>	<ul style="list-style-type: none"> • helyi Fejlesztési Stratégiák (LEADER, CLLD) • helyben termelt élelmiszerek feldolgozása és a közvetlen értékesítés kialakítása • a város és vidéke harmonikus egyensúlyának kialakítása a térségükben termelt egészséges élelmiszereken, a jó ivóvízen és a zöld energián alapuló nagyfokú önellátásért • a vidék értékeire, a helyi agráriumra épülő turizmus fejlesztése 	<p>A jövő iparágait és a hagyományos ágazatainkat támogató képzési rendszer</p>	<ul style="list-style-type: none"> • kreativitás-fejlesztés az óvodától a főiskoláig • a megyei szakképzés igazítása a munkaerőpiaci igényekhez • emelt szintű műszaki, agrár és élelmiszer technikus képzés újraindítása 	<p>Modern, szolgáltatásokban bővelkedő városi élettér</p>	<ul style="list-style-type: none"> • kisvárosi integrált településfejlesztési stratégiák megvalósítása: Pásztó, Bátorfyerenye, Szécsény, Balassagyarmat, Rétság
<p>Ipari hagyományokon alapuló ágazatok megerősítése, hozzáadott érték növelése</p>	<ul style="list-style-type: none"> • üvegipari rekonstrukciós program • hozzáadott érték növelése a gép- és fémiparban 	<p>Fiatalok elvándorlásának mérséklése</p>	<ul style="list-style-type: none"> • komplex helyi programok a fiatalok megtartására 	<p>Közlekedési csomópontok gyors elérése</p>	<ul style="list-style-type: none"> • a 21. sz. főút négysávúsításának befejezése, közút- és mellékút-hálózat felújítása, bővítése • 21. sz. főút nemzetközi tranzitkapcsolati rendszerbe történő beillesztésének előkészítése • Hatvan-Salgótarján vasútvonal pályarekonstrukciója, villamosítása (Intercity), Salgótarjánban, Bátorfyerenyén és Pásztón a vasút bekacsolása az integrált városi és funkcionális várostérségi közösségi közlekedési rendszerbe • helyi és térségi kerékpárutak fejlesztése • alsórendű úthálózat bővítése

					és felújítása
<p>Meglévő potenciálokra építő innovációs centrumok létrehozása, megerősítése</p>	<ul style="list-style-type: none"> • EGME Klaszter- Inter-indusztériális Tudás Központ (ITKA) • energetikai innovációs központ • járműipari innovációs központ • agrárinnovációs központ • innovatív technológián, termék- és szolgáltatásfejlesztésen alapuló egyedi kezdeményezések 	<p>Integrált térségi programok a szegénység és kirekesztettség kezelésére</p>	<ul style="list-style-type: none"> • térségi roma integrációs programok • modell értékű helyi kezdeményezések a rászorulóknak fizikai és életviteli rehabilitációjára a közösségfejlesztés eszközrendszerével • térségi jelentőségű beruházásokhoz kapcsolódó közmunka programok • átfogó szegénységkezelő programok elindítása 	<p>Fokozódó környezetbiztonság</p>	<ul style="list-style-type: none"> • természeti kockázatok megelőzésének, az ellenálló-képesség fokozásának elősegítése • természeti és tájképi értékeink védelme • integrált vízgazdálkodási beruházások, tározók létesítése, fejlesztése az ivó- és öntözővíz szükséglet tartós kielégítésére és rekreációs hasznosítására
<p>Kelet-Nógrád (Pásztó, Bátortereny, Salgótarján, Szécsény térsége) diverzifikált újraiparosítása és gazdaságának felzárkóztatása Nyugat-Nógráddal, a megye fejletlenebb keleti és dinamikus nyugati része közötti különbségek csökkentésével</p>	<ul style="list-style-type: none"> • iparterület-fejlesztési program a zöldmezős beruházások előmozdítására <p>területi fókusz: Salgótarján, Bátortereny, Pásztó és térségeik</p> <ul style="list-style-type: none"> • barnamezős rehabilitációs program a barnamezős beruházások előmozdítására: <p>területi fókusz: Salgótarján, Bátortereny, Szécsény és térségeik</p>		<ul style="list-style-type: none"> • komplex térségi pszichoszociális alapú felkészítő és mentor program • preventív jellegű életmód programok az urbanizált térségben 		<ul style="list-style-type: none"> • integrált területi beruházások (ITB) Salgótarján Megyei Jogú Város összehangolt fejlesztésére

<p>Nyugat-Nógrád gazdaság- és iparfejlesztése (Rétság és Balassagyarmat térsége)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • iparterület-fejlesztési program a zöldmezős beruházások előmozdítására <p>területi fókusz: Balassagyarmat, Szügy, Rétság és térségeik</p> <ul style="list-style-type: none"> • barnamezős rehabilitációs program a barnamezős beruházások előmozdítására: <p>területi fókusz: Balassagyarmat, Rétság és térségeik</p>		<ul style="list-style-type: none"> • menedzsment és nyelvi kompetenciák fejlesztése 		<ul style="list-style-type: none"> • a kisvárosi életminőség javítása szolgáltatás-bővítéssel
<p>HORIZONTÁLIS CÉLOK</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. FOGLALKOZTATÁS ELŐMOZDÍTÁSA (8) 2. HÁTRÁNYOS, ÉS HALMOZOTTAN HÁTRÁNYOS HELYZETŰ NÉPESSÉG TÁRSADALMI, GAZDASÁGI FELEMELKEDÉSÉNEK ÉS BEILLESZKEDÉSÉNEK ELŐMOZDÍTÁSA (9) 3. AZ INFOKOMMUNIKÁCIÓS TECHNOLÓGIÁK (IT) MINŐSÉGÉNEK, HASZNÁLATÁNAK, ÉS HOZZÁFÉRÉSÉNEK ELŐMOZDÍTÁSA (2) 4. EGÉSZSÉGES ÉLELMISZER, TISZTA IVÓVÍZ ÉS HELYI ENERGIAELLÁTÁS KÖRNYEZETKÍMÉLŐ BIZTOSÍTÁSA 5. A KLÍMAVÁLTOZÁSHOZ TÖRTÉNŐ ALKALMAZKODÁS, KOCKÁZATKEZELÉS (5) 6. A KÖRNYEZET VÉDELME, A HATÉKONY ERŐFORRÁS-FELHASZNÁLÁS ELŐSEGÍTÉSE (6) 7. A FENNTARTHATÓ KÖZLEKEDÉS TÁMOGATÁSA, SZŰK KERESZTMETSZETEK FELSZÁMOLÁSA KULCSFONTOSÁGÚ INFRASTRUKTURÁLIS HÁLÓZATOKBAN (7) 				

4. A célrendszer koherencia vizsgálata

4.1. Belső koherencia vizsgálat

A jövőkép, a célrendszer és céljainak kapcsolatát a **2. sz. ábra** mutatja be.

4.2. Külső koherencia vizsgálat

A **Növekedési Terv**, illetve a **Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégia** vonatkozásában az alábbi, **2. sz. táblázat** foglalja össze Nógrád Megye Területfejlesztési Konceptiójának célrendszeri kapcsolódásait.

2. táblázat:

NÖVEKEDÉSI TERV		
Magyarország újraiparosítása	↔	Jövő centrikus, kreatív és tudásalapú gazdasági tevékenységek meghonosítása, megerősítése; Ipari hagyományokon alapuló ágazatok megerősítése, hozzáadott érték növelése
A gazdaság helyi pillérének megerősítése – természeti értékekre, tudásra és munkára épülő helyi növekedés	↔	Helyi értékekre épülő, fejlődő, piacképes vidéki gazdaság
Demográfiai áttörés – új népesedéspolitika	↔	Fiatalok elvándorlásának mérséklése
Befektetés a tudásba, a felsőoktatás képzési szerkezetének átalakítása a piaci igények alapján	↔	A jövő iparágait és a hagyományos ágazatainkat támogató képzési rendszer
Tiszta, egészséges, versenyképes környezet	↔	Egészséges, vonzó, emberközpontú lakó- és pihenő környezet
NEMZETI FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS KERETSTRATÉGIA		
Népességében stabil, egészséges, a kor kihívásainak megfelelő készségekkel és tudással rendelkező emberek alkotta, a kirekesztettséget fokozatosan csökkentő társadalom.	↔	Elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáféréseinek javítása; Integrált térségi programok a szegénység és kirekesztettség kezelésére; Fiatalok elvándorlásának mérséklése
A fenntarthatóságot támogató kultúra kialakítása, a fenntartható társadalom szempontjából pozitív értékek, erkölcsi normák és attitűdök erősítése	↔	Egészséges, vonzó, emberközpontú lakó- és pihenő környezet; Fokozódó környezetbiztonság

A vállalkozói réteg megerősítése, a hazai tőkebefektetések fokozatos növelése, külföldi kitettségünk csökkentése	↔	KKV-k (és nemzetközi nagyvállalatok) élénkítő vállalkozói aktivitása
A lokalizáció és a nemzetközi gazdasági kapcsolatok kihasználása közötti ésszerű arány megteremtése, a helyi gazdasági kapcsolatok	↔	Helyi értékekre épülő, fejlődő, piacképes vidéki gazdaság

Az **Országos Fejlesztés és Területfejlesztési Koncepció** és Nógrád megye Területfejlesztési koncepciója célrendszerének összefüggéseit, koherenciáját a **3. sz. táblázat** foglalja össze.

3. táblázat:

ÁTFOGÓ CÉLOK		
Értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdaság és növekedés	↔	Fejlődő gazdaság
Népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom	↔	Aktív, kreatív, együttműködő társadalom
Természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése és környezetünk védelme	↔	Marasztaló élettér
Térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet	↔	Marasztaló élettér
STRATÉGIAI CÉLOK		
Gazdasági növekedés, versenyképes, exportorientált, innovatív gazdaság	↔	Jövő centrikus, kreatív és tudásalapú gazdasági tevékenységek meghonosítása, megerősítése; Ipari hagyományokon alapuló ágazatok megerősítése, hozzáadott érték növelése; Meglévő potenciálokra építő innovációs centrumok létrehozása, megerősítése
Gyógyuló és gyógyító Magyarország, egészséges társadalom	↔	Korszerű, elérhető intézményi struktúra és szolgáltatás-rendszer, egyenlőtlenségek csökkentése
Élhető és életképes vidék, egészséges élelmiszer termelés és ellátás	↔	Helyi értékekre épülő, fejlődő, piacképes vidéki gazdaság
Kreatív tudástársadalom, korszerű gyakorlati tudás, K+F+I	↔	Meglévő potenciálokra építő innovációs centrumok létrehozása, megerősítése; A jövő iparágait és a hagyományos ágazatainkat támogató képzési rendszer

Közösségi megújulás, értéktudatos és szolidáris öngondoskodó társadalom, romaintegráció	↔	Elszegényedő társadalmi rétegek tudáshoz való hozzáférése javítása; Integrált térségi programok a szegénység és kirekesztettség kezelésére
Jó állam: nemzeti közművek és közszolgáltatások, szolgáltató állam és biztonság	↔	Korszerű, elérhető intézményi struktúra és szolgáltatás-rendszer, egyenlőtlenségek csökkentése
Nemzeti stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata és környezetünk védelme	↔	Fokozódó környezetbiztonság; Egészséges, vonzó, emberközpontú lakó- és pihenő környezet
Többközpontú növekedésünk motorjai: városok és gazdasági térségek	↔	Modern, szolgáltatásokban bővelkedő városi élettér
Vidéki térségek értékalapú felemelése	↔	Helyi értékekre épülő, fejlődő, piacképes vidéki gazdaság
Egészséges és integrálódó társadalom és gazdaság, egyenlő létfeltételek az ország egész területén	↔	Integrált térségi programok a szegénység és kirekesztettség kezelésére; Fiatalok elvándorlásának mérséklése
Elérhetőség és mobilitás megújuló rendszere	↔	Közlekedési csomópontok gyors elérése

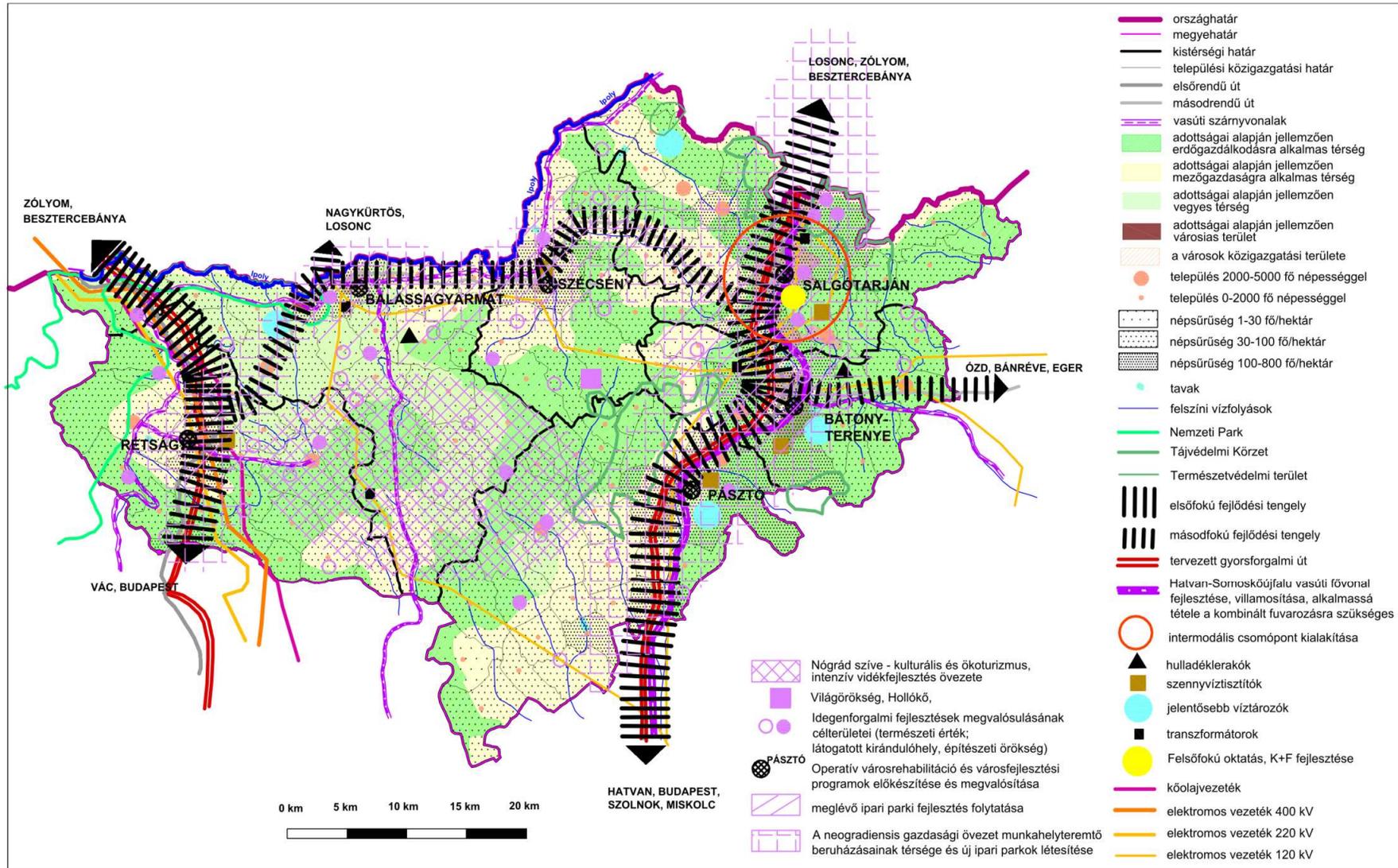
Nógrád Megye Területfejlesztés Konceptiója teljes összhangban van az **Országos Területrendezési Tervvel**, mivel a helyzetelemzés elkészítése során a vonatkozó fejezeteknél – természeti adottságok, erőforrások, környezet állapota, épített környezet, közlekedési és vonalas infrastruktúra - az OTrT-vel összhangban lévő megyei területrendezési tervet vettük alapul.

A célrendszer kapcsolatát a készülő **ágazati stratégiai tervekkel** biztosította az esetenkénti konzultáció és véleményezés, kölcsönös egyeztetések a dokumentumok készítői között.

5. Térhasználati elvek

- A területfejlesztést a közsféra szempontjából kedvező pénzügyi feltételekkel, pénzügyileg kiegyensúlyozottan, átláthatóan és fenntarthatóan kell végezni
- Területfejlesztés és területrendezés egymásra vannak utalva, összefüggő rendszert alkotnak, amelyben a területfejlesztés orientálja a területrendezést
- Okszerű és takarékos területhasználatot kell folytatni
- Városi lakóterületek szétterülésének megakadályozása, a meglévő beépített és beépíthető területek felértékelése a fejlesztésekkel
- Mindenki számára biztonságos hozzáférés az infrastrukturális rendszerekhez
- Értékközös a fenntarthatóság szolgálatában
- A helyi erőforrások használata és a gazdaságfejlesztés támogatása
- A barnamezős fejlesztések prioritást élveznek azzal a folyamattal összhangban, amelyben az állam kialakítja azokat az eszközöket és mechanizmusokat, amelyek segítségével elérhető, hogy a barnamezős rehabilitáció a közsféra szempontjából kedvező pénzügyi feltételekkel, pénzügyileg kiegyensúlyozottan, átláthatóan és fenntarthatóan valósuljon meg (lásd üzenetek a városfejlesztési politikának)
- A magántulajdonban lévő barnamezős területek rehabilitációjához szükséges előfeltételeknek az állam részéről történő megteremtésére támaszkodva biztosítani kell a zöld- és a barna mezős fejlesztések egyensúlyát
- Az ipari fejlesztések megvalósítása során elsőbbséget élveznek azok a munkahelyteremtő beruházások, amelyek nagy népességszámú, környezetüknél nagyobb népsűrűségű területeken valósulnak meg és kiszolgálásuk közösségi közlekedési eszközökkel a tervezett fejlesztések révén megvalósítható
- A fejlesztések során megvalósuló új létesítmények akadálymentes megközelíthetőségét biztosítani kell
- A biomassa, mint megújuló energiaforrás használata csak a helyi gazdaságot segítő, kisléptékű autonóm energiagazdálkodási rendszerekben támogatható
- A fejlesztéseknek szolgálniuk kell a területtel rendelkező magántulajdon gondozása iránti felelősség tudatosítását
- A fejlesztéseknek szolgálniuk kell a szűkebb helyi környezet értékeinek megismerését és tudatosítását
- A munkahelyteremtő fejlesztések helykiválasztásában prioritásként meg kell jelennie, a minél rövidebb munkába járási időnek is
- A közlekedési beruházásoknak elő kell segíteniük a közösségi közlekedés fejlesztését egyre rövidülő utazási idővel, a helyi adottságoknak megfelelő megoldásokkal, Kelet-Nógrádban a Salgótarján–Bátonyterenye–Pásztó vasútvonal teljes felújításával és helyi elővárosi gyorsvasúti rendszerként történő kialakításával

5.1. A megye stratégiai térstruktúrája

Nógrád megye **két elsőfokú fejlődési tengelyét** a 2. és 21. számú főutak jelölik ki.

A **21. sz. főút mentén található a megye urbanizált térsége**, melybe a megyeszékhely, Salgótarján, és Bánytereny, illetve várostérségeik tartoznak bele. Ide koncentrálódik a megye lakosságának legnagyobb aránya, a hagyományos ipar, illetve a szolgáltatások jelentős része. Pásztónak és térségének összekötő szerepe van Hatvan, illetve az M3 autópálya irányába. Északi kapcsolatainál fogva a térség a szlovákiai Losonc, Zólyom és Besztercebánya irányába jelentős fejlődési potenciállal bíró gazdasági tengelyt képez, amely része a Baltikumot a Mediterrániummal összekötő európai közlekedési folyosónak. A közvetlen határmenti térség további munkaerő tartalékokat jelent a Kelet-Nógrádban megvalósuló fejlesztésekhez.

A **2. sz. főút** mentén Rétság, illetve hozzá szorosan kapcsolódva a 22. sz. főút mentén Balassagyarmat új üzemeivel inkább a high-tech ipar kisvárosi központjai. Az alacsonyabb fokú urbanizáltság ellenére az ipar súlya – gazdasági teljesítménye alapján – a megyének már erre a térségére helyeződött át. A 2 számú főút szintén fontos kapcsolatot jelent az északi szomszéd régióba, de potenciálja az alacsonyabb szintű urbanizáltság miatt a keleti gazdasági tengelyénél kisebb.

Másodlagos fejlődési tengelyeket jelölnek ki a **22. és 23. sz. főutak**. A kettő együtt keresztbe szel egy olyan térséget Szécsénytől Ózdig, amely mentén kijelölt szabad vállalkozási zónák találhatóak. Balassagyarmatnak kiváló kapcsolatrendszere a szlovák Nagykürtös városával alakult ki, amelyen keresztül a Losonc-Besztercebánya tengelyre is nyitni tud. Az északi irányú közlekedést jelentősen megkönnyítették az elkészült Ipoly hidak Szécsényben és Rárópusztán.

A fejlődési tengelyek által körülhatárolt patkó fogja közre Nógrád „zöld szívét”, amely a vidékfejlesztés és turizmus övezete. Ez a térség a tájfenntartást és öfenntartást biztosítani képes mezőgazdasági magja Nógrádnak, amelynek a falu-város új egyensúlyának megteremtésében is szerepet szánunk.

A vidékies térség keleti és nyugati szélén található a Mátra és a Börzsöny hegység, amelyek szerves táji és ökológiai kapcsolódást biztosítanak Heves és Pest megyékhez. A kettőt összekötő varázslatos vidék ökoturisztikai fejlesztések potenciális területe.

6. A fejlesztés eszköz és intézményrendszere

Az 1600/2012. (XII. 17.) Kormányhatározat meghatározza azokat a célokat és alapelveket, amelyeket a 2014-2020 közötti európai uniós fejlesztési források felhasználásának tervezése, illetve a kapcsolódó intézményrendszer kialakítása során érvényesíteni kell.

Az Operatív Programokhoz kapcsolódó irányító hatósági funkciók a szakminisztériumokhoz kerülnek, az ő feladatuk a támogatási programok lebonyolítását támogató intézményi keretek kidolgozása. A Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) tervezése és végrehajtása a Nemzetgazdasági Minisztérium hatáskörébe került. Ebbe épülnek be közvetlenül a megyék területfejlesztési koncepciói és programjai.

A végrehajtási intézményrendszerrel a megyéket érintően még nem született döntés a koncepció lezárásának időpontjában.

6.1. Javasolt prioritások

A céljában szereplő stratégiai célok hét prioritást rajzolnak ki, amelyek a későbbiekben az integrált programok alapjait képezhetik:

1. Új vállalkozások létrejöttének ösztönzése, a megyei kis- és középvállalkozások megerősítése; beruházás-ösztönzés
2. Ipari hagyományokon alapuló ágazatok megerősítése, versenyképességének és foglalkoztatási képességének fokozása
3. Jövő centrikus, tudásalapú gazdasági tevékenységek meghonosítása, az innovációs potenciál javítása
4. Társadalom megújítása, szegénység és kirekesztettség kezelése
5. Zöldgazdaság, vidékgazdaság erősítése a hosszútávon fenntartható fejlődés biztosítása érdekében
6. Marasztaló, vállalkozóbarát élettér
7. Kelet-Nógrád és Nyugat-Nógrád terület-specifikus irányú integrált fejlesztése

6.2. Felelősség és intézményrendszer - A koncepció üzenetei

Jelen fejezet a későbbi programozás tárgykörét érintően fogalmaz meg üzeneteket az érintettek számára.

6.2.1. Nógrád megye területfejlesztési koncepciójának fő üzenetei egyes címzetti csoportok szerint

Az NMTEK fő üzenete a Kormányknak:

Ha Nógrád megye végképp perifériára került a nemzeti fejlesztéspolitikában, hasonló sorsú észak-magyarországi, illetve dél-szlovákiai határmenti térségeivel együtt létrehozzák Közép-Európa „szegénynegyedét”. Mivel az elszegényedés folyamata vonzerőként jelentkezik a tágabb térség halmozottan hátrányos csoportjai számára, előfordulhat, hogy a Balassagyarmati Kistérség keleti

határában húzódó, Kelet-és Nyugat-Magyarországot kettéválasztó gazdasági-társadalmi törésvonal nyugat felé mozdul, és még közelebb kerül Budapesthez.

A Nógrád Megyei Területfejlesztési Koncepció a területfejlesztés eszközeivel, térszerkezeti megoldásaival igyekszik aktív segítséget nyújtó keretrendszert megteremteni ezen problémakör kezelésére. Megoldást nem az állapotokat konzerváló segélyező típusú gondolkozás, hanem a stratégiai szemléletű, a még meglévő adottságokra és versenyképes tudással rendelkező munkaerő megtartására építkező szemlélet hozhat.

Az NMTFK üzenetei a gazdaságpolitikának:

Nógrád megye szeretne kitörni abból a paradox helyzetből, hogy Közép-Európa egyik legdinamikusabban fejlődő térségének közvetlen szomszédságában a megyék közül a leggyengébb gazdasági mutatókat produkálja. Ennek érdekében területi, illetve ágazatspecifikus iparfejlesztési programokat dolgozunk ki. Megvalósítani tervezzük azt a modell értékű, integrált vállalkozásfejlesztési programot, amely TÁMOP kiemelt projektként nem kaphatott támogatást. Élni kívánunk a térségi gazdaságfejlesztési preferenciák lehetőségével egy szabad vállalkozási övezet létrehozásán keresztül Salgótarján-Bátonyterenye-Pásztó vonatkozásában. Ez a kiemelt gazdasági zóna Szlovákia területén Losonc és Fülek térségében folytatódhat egy határon átnyúló gazdasági tengely kialakításával, ami nemzetstratégiai szempontból is fontos.

Az NMTFK üzenetei a közlekedéspolitikának:

Egy magyarországi, felzárkóztatásra szoruló térségben lévő megyeszékhely vonatkozásában méltánytalan, hogy rácsatlakozása a fő közlekedési korridorokra botránnyos mind időigényét, mind minőségét tekintve. Elengedhetetlen, hogy legkésőbb 2016-ig befejeződjön a 21. sz. főút teljes négy-sávúsítása. A megyeszékhely és térsége, valamint Kelet-Nógrád gazdaságfejlesztése és a foglalkoztatás növelése érdekében döntő fontosságú a több mint 130 éves állapotokat tükröző Hatvan-Salgótarján vasútvonal teljes rekonstrukciója, de igényeink szerint villamosítása sem maradhat el 2014-2020 között. A Pásztó-Salgótarján közötti szakaszt a Salgótarján-Bátonyterenye-Pásztó vállalkozási övezet integrált közösségi közlekedési rendszerének gerincékként kell kialakítani, kapcsolódva a tervezett salgótarjáni intermodális központhoz. Lehetővé kell tenni a nógrádi polgárok számára, hogy Budapest érintése nélkül el tudjanak jutni Kelet-Magyarországra – Debrecenbe, Nyíregyházára – Intercityvel. Nyugat-Nógrád tőkevonzó képességének fokozásában a 2. sz. főút fejlesztése, négy-sávúsítása kulcsfontosságú, ami a 22-es főút szükséges fejlesztésével együtt Balassagyarmat, és rajta keresztül a szlovákiai Nagykürtös térsége elérhetőségét is javítaná. Az elengedhetetlen közlekedésfejlesztési beruházások megvalósítása elérési időben jelentős mértékben közelebb hozná Losonc és Fülek, valamint Nagykürtös térségét is Budapest régiójához, ezáltal költséghatékonyan szolgálná a nemzetstratégiai célok teljesülését is, elősegítve a határon túli területek gazdasági és társadalmi integrálódását egy Budapesthez, mint nemzetközi központhoz kapcsolódó, dinamikusan fejlődő határon átnyúló gazdasági térségbe.

Az NMTFK üzenetei az energiapolitikának:

Kelet-Nógrád hatalmas méretű barnaszénkészlettel rendelkezik. A szénbányászat korszerű technológiákkal történő újraindítása kulcsszerepet tölthet be a helyi foglalkoztatási problémák megoldásában. Fontos lenne látni, hogy az energiapolitika hosszú távon tervezi-e a szénkészlet hasznosítását¹, amivel csökkenthető lenne Magyarország energiafüggősége. Egy pozitív jövőkép 2014-2020 között innovatív hasznosítást, illetve képzési programot magában foglaló felkészülési folyamatot indíthat el.

¹ Figyelembe véve, hogy atomerőművei leállítása után Németország is igen jelentős mértékben kíván támaszkodni a széntüzelésű erőművekre, és a biomassza nagyléptékű energiatermelési hasznosítását az országos koncepció elvei sem támogatják.

Az NMTFK üzenetei az oktatáspolitikának:

Nógrád megye ma sokba kerül az államnak. A gazdasági potenciál növelése érdekében elengedhetetlen az értelmiség számának növelése, megtartása. A gazdasággal szervesen együttműködő felsőoktatás nélkül Nógrád megyének nincs esélye a felemelkedésre, az önfenntartásra. Ennek modell-értékű programja helyet kap a koncepcióban.

Az NMTFK üzenetei a vidékpolitikának:

Koncepciónk ösztönzi a Nógrádban rendelkezésre álló termőterületek újra művelésbe vonását, melyek elsősorban szántóföldi növények, ún. alternatív növények (pl. fűszernövények, gyógynövények), és gyümölcs termelésére alkalmasak. Mindezek feldolgozása a helyi gazdaság fellendítésében elengedhetetlen, és egyúttal ideális foglalkoztató tevékenységet jelent a gazdák és a szociális szövetkezetek számára. Emellett ösztönözzük az ökológiai termelés kiteljesedését. A megye erdőgazdasága is újjászervezést igényel, különös tekintettel a magánerdők értékkeremtő funkciójának megerősítésére. Ezek jelentős része távol lakó magánemberek tulajdonában van, akiknek az erdőgazdálkodás fejlesztésébe való bevonásához meg kell találni a megfelelő ösztönző eszközöket.

A LEADER és a helyi közösségvezérelt kezdeményezések újjászervezhetik az esetenként indokolatlanul nagy akciócsoportokat és helyi közösségi kapcsolatokat. Ebben a kisvárosoknak a korábbinál aktívabb szerepet szánunk.

Az NMTFK üzenetei a városfejlesztési politikának:

Állami segítséggel ki kell alakítani azokat az eszközöket és mechanizmusokat, amelyek használatával a közszféra be tud avatkozni a barnamezős területek közérdeknek megfelelő gazdaságfejlesztési és városfejlesztési hasznosítása, újraiparosítása vagy funkcióváltása érdekében. Ennek segítségével elérhető, hogy a barnamezős rehabilitáció pénzügyileg kiegyensúlyozottan, átláthatóan és fenntarthatóan valósuljon meg az értékes városi területeket elfoglaló alulhasznosított vagy egyenesen pusztuló ipari területeken. Ezek mindegyike 100%-ban magántulajdonban van, aminek következtében a jelenlegi jogi, szabályozási és finanszírozási körülmények között (beleértve az EU 2014 utáni finanszírozási szabályait is) a közszféra teljesen eszköztelen a barnamezős város rehabilitációs akciók sikeres megvalósítására.

Az NMTFK üzenetei a megye települési önkormányzatainak:

Eljött az az idő, amikor – nem társulási kényszertől vezérelve, hanem tudatos tervezési, fejlesztés folyamat mentén – minden településnek túl kell néznie és látnia a saját határain. A környező településekkel, kisvárossal közösen kell feltárni, hogy az adott térségben miben rejlenek a fejlődési potenciálok. A helyi közösség-vezérelt kezdeményezések (LEADER és CLLD) adta lehetőségek újraszervezhetik a helyi közösségi kapcsolatokat, melybe a kisvárosok is bevonhatók. A legfőbb cél helyi szinten is a gazdaság fejlesztése kell legyen!

Az NMTFK üzenetei a megyei civileknek:

Legyenek proaktív kezdeményezői a térségi/helyi közösségvezérelt fejlesztéseknek! Munkálkodjanak azon – természeti, épített és kulturális – értékek megőrzésén, amelyek Nógrád megye egyedi arcát adják, és amelyek fenntartható hasznosításával a helyi lakosság boldogulása biztosítható. Ösztönözzék és segítsék a helyben termelt értékek, élelmiszerek helyi felhasználását. Népszerűsítsék és tanítsák az önkéntességet, az önellátást, melynek fokozódó szerepe lehet a szegregálódott, elszegényedett társadalmi csoportok segítésében. Részvételükkel, közösségszervező erejükkel legyenek aktív formálói Nógrád megye fejlesztési folyamatainak!

Az NMTFK üzenetei a megyei kis- és középvállalkozásoknak:

Nógrád megye fejlesztési koncepciója tág teret biztosít a vállalati innováció, a technológia- és termékfejlesztés számára. Támogatja ezáltal a hozzáadott érték növelését, az új, versenyképes termékek, szolgáltatások megjelenését, melyhez tudásbázist, kapcsolatrendszert, és segítő szolgáltatásokat biztosít. Nógrád megye kiváló környezet lesz azon kreatív vállalkozások számára, melyek emberléptékű, tiszta környezetre, üzleti bizalomra és jó minőségű szolgáltatásokra vágnak.

7. Tervezési folyamat, társadalmasítás és legitimáció

A 2014-2020 időszak tervezési tevékenységéhez a partnerség építése 2012 áprilisában kezdődött meg. Április első hetében két tervezési workshop zajlott a gazdasági szereplők, illetve a városi önkormányzatok részvételével, melyen a résztvevők előadást hallottak a tervezési folyamatról, annak feladatairól, ütemezéséről, illetve megalkották Nógrád megye 2030-ra vonatkozó jövőképét, és javaslatot tettek a legfontosabb prioritásokra.

Nógrád Megye Önkormányzata 2012. június 7-én tárgyalta a területi tervezés aktuális és jövőbeli feladatait, és hatalmazta fel elnökét és a megyei főjegyzőt a területfejlesztési dokumentumok összeállításával összefüggő feladatok előkészítésére. A megyei területfejlesztés koncepció készítése ezzel hivatalosan is kezdetét vette. Ezt követően jelent meg tervezési felhívás a megyei önkormányzat honlapján.

A Partnerségi Terv elkészítése 2012. júliusában kezdődött. A Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlésének Hivatala, illetve a tervezési folyamat szakmai feladatait ellátó Nógrádi Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft. munkatársai közösen meghatározták:

- a partnerségbe bevonni kívánt célcsoportokat
- az egyes partnerekkel folytatandó kommunikáció módját, eszközeit, ütemét
- a tervezés társadalmasításához kapcsolódó rendezvények formáját, menetrendjét
- az eredmények értékelésének és felhasználásának módját, állomásait.

A Partnerségi Terv végrehajtása három fázisban történik:

Előkészítő fázis: 2012. június 7 – október 15.

Elvégzett tevékenységek:

- tervezési felhívás összeállítása, megjelentetése a megyei önkormányzat honlapján (www.nograd.hu)
- tervezési műhelyek szervezése 6 városban és 10 mikrotérségben
- területfejlesztési szakmai műhelyek szervezése
- média megjelenések (helyi sajtó, helyi és regionális rádió)
- szakértői csoport felállítása a partnerek képviselőiből
- OFTK véleményezésére a partnerek szakértőinek felkérése

Javaslatétel előkészítő fázis: 2012. október 16 – 2013. január 30.

Tevékenységek:

- tervezési felhívásra beérkezett javaslatok értékelése, szintetizálása
- szakértői csoport tagjaival zárt szakmai egyeztetések
- szakmai szakértői munkacsoportok felállítása, jövőkép, célrendszer véleményeztetése
- média megjelenések

- feltárt problémák alapján célfa összeállítása, javaslattevő fázis első munkaanyagának elkészítése
- területfejlesztési konferencia szervezése a partnerek meghívásával

Javaslattevő fázis: 2013. február 1 – június 30.

Tevékenységek:

- koncepció munka változatának zárt társadalmi egyeztetése a partnerekkel
- koncepció munka változatának minőségbiztosítása az Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal által
- helyzetelemzés és javaslattevő társadalmi előkészítés
- kész területfejlesztési koncepció közzététele társadalmi előkészítésre
- járónként fórum szervezése NMFTK bemutatása és társadalmi konzultáció céljából
- területi és ágazati személyes egyeztetések, konzultációk
- javaslatok beépítése a koncepcióba
- NMFTK elfogadása

Programozási fázis: 2013. június 1 – december

- megyei területfejlesztési program elkészítése

Munkaanyag lezárva: 2013. április 30.